

Н. РОМАНОВИЧ.

Біля родинного огнища.

„А рак усе лізе та лізе, та зліз на піч та :

— А я рак-неборак, як ущипну буде знак! Та як ущипне козу клешнями...

Три пари очей, блискучих, цікавих впили ся в обличчє матери, що читала казку про козу-дерезу; непорушно, притулившись до мами сиділи діти; зтиха дихали боячись пропустити що небудь.

Сиділи вони всі в кабінеті тата, в тім його улюбленім куточку, де була канапа; сам тато писав щось біля столу.

І було щось таке зворушливе в сій групі дітей, що обліпили свою маму й ловили кожне її слово, таке наївно — прекрасне. Відблиск огню в камині фантастично освітлював їх, і весь кабінет з його простими меблями і серйозним характером, оживив ся, наповнив ся мягкістю, тишою, спокоем. Се був немов малюнок артиста-малюра — ся група перед камином — малюнок, писаний мягкими ніжними тонами „хвилини тихого щастя“.

— Наче я чую кроки на сходах, — перервана Ольга Петровна свою казку.

Діти поворухнулись і почали прислухати ся. Найстарша, семилітня Олюня теж впевняла :

— І я чую, і я. Наче хтось іде.

— Та ні, серце, то тобі здаєть ся так, — сказав Павло Олександрович відриваючись від роботи та прислухаючись. Тихо. Нічого не чутно...

— Ну, тихо, то читаймо далі, — взяла книжку Ольга Петровна Діти знов притулились до неї.

„Коза як замекєка та з печи, та з хати — побігла, тільки видно! От тоді зайчик радий, прийшов у хатку“...

— Павле Олександровичу, там до вас поліцейський прийшов, — зявила ся на порозі мати Ольги Петровни і порушила тихомирну атмосферу кабінету.

Ольга Петровна поклала книжку і подивила ся, здивована, на чоловіка.

— Поліцейський, кажете? — встав Павло Олександрович і повернувшись до жінки відповів їй тим самим поглядом. — Де він? — І вийшов за старою в передпокій.

— Мамочко, далі, скінчи нам, — просила семилітня Олюня.

— Мамочко, читай, читай, — смикали за сукнюменьшенькі діти.

— Зараз, зачекайте, — вмовляла Ольга Петровна чуйно прислухаючись до розмови в передпокою.

— Ви В — ий? Ось записка від діжурного надзирателя. Просять прийти в участок.

— Ага, так. Прийду.

Двері замкнулись.

В кабінет увійшов Павло Олександрович.

— Треба йти. І почав збератись.

Ольга Петровна взяла ся за книжку перемагаючи себе; серце їй трівожно тьохкало, в голові потьмарило ся.

„Ну ось зайчик радий, прийшов у хатку та так уже ракови дякує... Та й став жити в своїй хатці“.

— Іду вже, Олю, зачини двері.

Увільнивши сукню від пальчиків, що вчепили ся в неї, вийшла Ольга Петровна за чоловіком в передпокій.

— Там, слухай Олю, книжки віднеси десь з нижньої полиці, як довго не буде мене... І в себе перешукай все, почистись.

— Хиба що? чого кличуть?

— Та хто його знає. Написано „по спільному д'ялу“.

— Дивно, — з схованим схвилюванням сказала Ольга Петровна. — Що ж то за справа така пильна може бути?

— Поліція має багато різних пильних справ; от хоч би впіймати такого злочинця як я, — спробував пожартувати Павло Олександрович спокіним голосом, але голос увірвав ся йому.

— То могли б сюди прийти...

— Ну то бач, нема чого й боятися... Вже йду; у всякім разі — держи себе в руках. І стукнув дверима.

„Держи себе в руках“ — всміхнула ся Ольга Петровна вертаючись до дітей. — Та й певне нічого такого не буде.

— Ну, діти, тихо, — свобідно й голосно заговорила вона вертаючи ся в кабінет.

— А де тато пішов? — запитали всі діти враз.

— До одного чоловіка йому треба.

— Швидко прийде?

— Мабудь швидко.

— Мамуню, — почитай же нам ще, ти обіцяла про лиску, котика й півника.

Почала Ольга Петровна гортати сторінки.

На превелику силу се робила. Щось їй тиснуло груди, підко-

чувалось під горло, і відчула, що не сила її далі читати.

— Не буду вже сьогодні читати вам, дітки; втомила ся, — оскільки могла спокійно сказала вона дітям. — Та здаєть ся, час вже й вечерати швидко. Ось ви позбирайте всі свої забавки гарненько в своїй хаті, а я піду вечерю лагодити.

— Ну добре, мамуню, — сказала старша дівчинка. — А завтра прочитаєш нам ту казочку і ще одну.

— Прочитаю.

Хотіло ся швидче вже покласти дітей спати, лишити ся самій із своїми думками. Тай книжки треба віднести як не повернеть ся швидко чоловік. Нервово тремтінне обхопило Ольгу Петровну, хоч як силкувала ся заховувати спокій. Те саме нервово тремтінне, яке звязане було з трусами, коли вдерали ся до хати люди й переривали геть все чисто. І хотіла перемогти себе Ольга Петровна.

Напружено прислухала ся до гуку на сходах — чи йде хто? і чи один, чи ціла валка? Все хотіла глянути на годинник, та приобіцяла собі, що не гляне, доки діти не поснуть.

„Хиба справді турбую ся? Ні, ані трішечки... знайома річ, не привикати. Арештують, той арештують“, — заспокоює себе Ольга Петровна.

Стежить за дітьми, ділить їм страву, відповідає на їх питання, спокійно, ніжно, а сама все мимохіть надслушає:

„І чому так довго нема його? трівожно говорить в ній один голос.

„Але як би вже хотіли арештувати, прийшли б самі, не посилали по нього“, впевняє инший голос.

„Від „них“ усього можно чекати“, — застукотіло налякане серце.

„Книжки треба віднести, як тільки діти посплять ся. В себе все передивитись“ — механічно снують думки в голові Ольги Петровни.

„Невже ж він не вернеть ся?“ стискаєть ся серце. „Знов старе, давно — знайоме... і идінне, допити... А тут діти. Що ж вона буде з дітьми робити? А як її заберуть? Прийдуть вночи, налякають дітей, в їх ліжках шукатимуть“....

Здрігнула ся.

— Мамочко - о, ми вже повмивали ся, вже будемо спатки, — окружили її діти.

Переїлувала всіх і пішла з ними до спальні. Старшенька сама роздягла ся, меньших Ольга Петровна роздягла й поклала. За кілька хвилин вже було тихо, діти спали.

Ходить Ольга Петровна, збирає книжки до купи, що віднести їх треба. І все уявляєть ся їй, як знов труситимуть.

„Щож? не первина! Призвичасні“... підбадьорувала вона себе. А нервова пропасниця тіпала нею.

„Дітей вночі збудять... Переріють їх ліжка, заберуть її, діти самі лишать ся“ — мучили Ольгу Петровну думки.

„Ну щож“, — раптом щось сильне й гаряче увійшло в її душу і зміцнило її, — „усунути сього не можна. Так мусить бути, таке жите. Хиба ж я, наприклад, відмовлю ся від своїх поглядів, зречу ся своїх думок, як мені приобіцяють, що дадуть спокій зовсім?“

„Ні, ні!“

„Така я ссть; і могу бути тільки такою, якою я є. Для спокійного жита не хочу міняти свого жита та й не могу. Я в таборі непримирених. Маю певні ідеали добра й справедливости, маю певні бажання. І нехай хоч що хочуть мені зроблять, все лишу ся такою.“

„Трус збудить дітей, налякані личка їх запитливо на маму подивлять ся. Се тяжко, неказано тяжко. Але се необхідно. Треба се пережити. Потім може вязниця, бідування з дітьми. І се все треба пережити, раз що ми такі — непримирені.“

Очи блиснули Ользі Петровні.

„Се боротьба, повсякчасна боротьба, і треба загартовувати себе. Сміливо треба глянути в очи небезпеці, спробувати себе. О, як гарно буде, як не підупаде дух в рішучий момент!“

Дзвінок.

Побігла Ольга Петровна до дверей.

— Се ти? здивовано й розчаровано простягла вона дивлячись на чоловіка, що хутенько роздягав ся.

— А ти незадоволена, чи що? — сміючись обняв і розцілював її Павло Александрович. — Бач, і нічого не трапило ся. Викликали, щоб опізнав одного босяка, тямшиш, того, що до нас приходив і ти обідать йому давала, а я одіж дав? Я ще розповідав тобі тоді, що він був вчителем і мав землю, зпив ся, прогнали його з посади, продав землю і пропив гроші і т. д. Отсе ж його взяли на вулиці чи п'яного, чи слабого і не няли віри, що паспорт, який має при собі, справді належить йому. Ну він і покликав ся на мене. Тепер, як я посвідчив, що він справді той, за кого себе видає, його до шпиталю візьмуть... Так, так, моя Олюню, не жури ся вже. Що з тобою? Чому збентежена:

Кинула ся йому на шию Ольга Петровна і прошепотіла:

— Я дуже рада, що ти вернув ся; але я думала, що се поліція і хотіла себе перевірити, чи не страшно мені буде її зустріти, чи не задріжить душа моя. Отсе, як ти вийшов, так тяжко мені було, так серце тремтіло на думку: а що як його візьмуть? а що як прийдуть вночі, а що як налякають дітей? а що як посадять надовго? І ось поволі відчула я, що се вче нічого, що так мусить бути, як що ми хочемо бути самими собою, і що треба тільки в рішучі хвилі перемогти свої нерви. І ось я була готова до бою і радо перевірила б себе...

— А тут прийшов я і все розбило ся! Ех ти, моя мрійниця маленька, — поцілував її чоловік і пішов в кабінет. З порогу він ще гукнув: Олю, приготуй же мені чай.

А Ольга Петровна пішла до дітей, перецілувала їх і ще довго-довго задумано ходила по хаті глибоко поринувши в свої думки.

М. ГЕХТЕР.

У царстві „Зеленого Змія“.

Царство „Зеленого Змія“ — найміцнійше й найвидатнійше по числу підданців. На світі є другий цар, невблаганий і могутній — Голод. Але й його царство менше від царства „Зеленого Змія“, бо голодують у Росії хоч часто й широко, а все-таки не всюди й не завсіди. А пють у Росії всі, всюди і завсіди.

Україна — одна з найперших провінцій у „Зеленого Змія“. Тут йому покловляють ся щиро й часто. Наскільки се так, можна побачити з отсих сухих, але красномовних чисел:

Губернії	Продано відер горілки ¹⁾ .			Уторговано грошей.		
	1907	1908	1909	1907	1908	1909
Полтавщина .	1.738.874	1.639.614	1.635.198	13.956.238	13.322.680	13.795.363
Харківщина .	2.072.046	2.037.142	2.044.208	16.648.490	16.590.112	17.242.091
Чернягівщина	1.353.548	1.228.759	1.120.424	10.884.805	9.989.215	9.449.191
Волинь . . .	1.579.868	1.406.340	1.393.346	12.689.503	11.444.747	11.767.908
Київщина . .	3.015.518	2.615.490	2.588.205	24.265.682	21.324.506	21.870.170
Поділля . . .	2.233.986	1.900.955	1.856.046	17.968.948	15.494.030	15.685.764
Катериносл. .	2.724.403	2.764.214	2.780.582	21.947.694	22.579.383	23.483.342
Таврія . . .	1.282.225	1.292.848	1.268.650	10.367.299	10.601.183	10.780.503

¹⁾ Відро 12.2 літр.